

УДК 636.2.082.0.84.2.11

DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2021.117.29>

ФОРМУВАННЯ СЕЛЕКЦІЙНИХ СТАД НОВОЇ ПОПУЛЯЦІЇ БУКОВИНСЬКОГО ЗОНАЛЬНОГО ТИПУ М'ЯСНОГО СИМЕНТАЛУ ХУДОБИ В УМОВАХ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Калинка А.К. – к.с.-г.н., с.н.с., член-кореспондент Міжнародної академії наук екології та безпеки життєдіяльності, завідувач відділу селекції, розведення, годівлі та виробництва тваринницької продукції,
Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту сільського господарства Карпатського регіону Національної академії аграрних наук України

У статті вперше проведено формування нової популяції буковинського зонального типу м'ясного сименталу худоби з визначенням промірів основних статей будови тіла, проаналізовано екстер'єр дорослих корів і первісток, їхні індекси відповідно до лінійної належності, закономірності рівномірної зміни вагових і лінійних параметрів телиць у віковій динаміці, визначено характеристику відтворювальної здатності, вивчено материнські якості та економічну ефективність цієї м'ясної худоби, яка створюється, що є найбільш актуальним в умовах зони Карпат.

Проведені дослідження з одержанням даних дадуть змогу прогнозувати генетичний селекційний потенціал у стадах буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу, що створюється в зоні Карпат. Викладено основні методи формування провідних племінних стад із розведення м'ясного комолого сименталу худоби з генетичним потенціалом продуктивності 950–1000 г добового приросту за повний цикл виховування в умовах Буковини.

За результатами наукових досліджень доведено, що жива маса корів у племінних і дочірніх господарствах Буковини з розведення нової популяції м'ясного сименталу худоби нового типу коливається в середньому в межах 475–579 кг. Визначено оцінку екстер'єру корів-первісток буковинського зонального типу за промірами статей тіла, яка показала, що первістки племінного заводу ДП «ДГ «Чернівецьке» Буковинської ДСГДС НААН» характеризуються більшими промірами порівняно із господарством ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард». Встановлено, що телиці у 18-місячному віці досягають 385–415 кг живої маси, 127,3–129,6 см висоти у холці та 180,7–181,0 см обхвату грудей, що перевищує вагові та лінійні стандарти, заплановані при створенні буковинського зонального типу м'ясної худоби.

Ключові слова: порода, генетичний потенціал, проміри статей, індекси будови тіла, жива маса, середньодобовий приріст.

Kalinka A.K. Formation of breeding herds of a new population of the Bukovynian zonal type of beef Simmental cattle in the Carpathian region of Ukraine

The article features a pioneer formation of a new population of the Bukovina zonal type of beef Simmental cattle with determination of measurements of the main elements of body structure; it analyses exterior of adult cows and first-calvers, their indices according to linear affiliation, regularity of uniform change of weight and linear parameters of heifers in age dynamics; the characteristic of reproductive ability is defined, maternal qualities and economic efficiency of the given meat cattle that is created, which is most timely in the conditions of the zone of Carpathians, are studied.

Studies have been carried out to obtain data that will allow us to predict the genetic selection potential in the herds of the Bukovina zonal type of meat comolo Simmental, which is created in the Carpathian region. The main methods of formation of leading breeding herds for breeding meat communal Simmental cattle with a genetic potential of productivity of 950–1000 g of daily growth for the full cycle of cultivation in Bukovina are described.

According to the results of scientific research, it is proved that the live weight of cows in breeding and subsidiary farms of Bukovina for breeding a new population of meat Simmental cattle of a new type varies on average in the range of 475–579 kg. The exterior of the first lactation cows of the Bukovina zonal type was determined by body measurements, which showed that the first-calvers of the “Chernovtsy Pedigree Plant of the Bukovina DSGDS NAAS” are

characterized by larger measurements compared to the "Rokytno" farm of "Avangard". It was found that heifers at 18 months of age reach 385–415 kg of live weight, 127,3–129,6 cm in height at the withers and 180,7–181,0 cm in chest circumference, which exceeds the weight and linear standards planned at the time of creation Bukovina zonal type of beef cattle.

Key words: breed, genetic potential, measurements, body structure indices, live weight, average daily gain.

Постановка проблеми. Світовий досвід свідчить про те, що збільшити виробництво дешевої яловичини та покращити її якість можна завдяки інтенсивній технології годівлі, селекції, відтворення та розвитку прогресивного спеціалізованого м'ясного скотарства. У базових і дочірніх господарствах Буковини не один рік розводять нову популяцію м'ясного комолого сименталу худоби, яка буде структурною одиницею української симентальської м'ясної худоби, що створюється [1–4; 11].

Нині фінансово-економічної криза у державі вплинула на нову галузь м'ясного скотарства, зокрема на подальший розвиток господарств із розведенням нової популяції буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби, яка розводиться в умовах Буковини [2; 5–6]. М'ясне скотарство у Карпатському регіоні Буковини формується на основі власних племінних ресурсів діючого та провідного в Україні племінного заводу ДП «ДГ «Чернівецьке» Буковинської ДСГДС ІСГ КР НААН» із розведення м'ясного комолого сименталу жуйних із високим продуктивним м'ясним потенціалом та енергією росту в усіх вікових періодах у передгірській зоні Буковини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливою проблемою є вивчення нової популяції створеного буковинського зонального м'ясного комолого типу худоби, тому можна зауважити, що початковий етап створення цього типу був досить довгим. Йдеться про 20 років селекційної роботи регіональних аграрних науковців-селекціонерів, керівників і спеціалістів базових і дочірніх господарств регіону Буковини [7] відповідно до селекційної розробленої програми щодо створення нового буковинського зонального типу комолого м'ясного сименталу худоби з використанням світового генофонду симентальської м'ясної породи у господарствах Чернівецької області на період 1998–2020 років.

Так, провідними діючими базовими та дочірніми господарствами різних форм власності із розведення і вдосконалення нового типу худоби є ДП «ДГ «Чернівецьке», СВПК «Перемога» Герцаївського, ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» Новоселицького, ФГ «Іванківці» та СВК «Зоря» Кіцманського районів Чернівецької області. Завдяки тривалій спільній роботі науковців і спеціалістів базових і дочірніх господарств, в яких розводиться поголів'я м'ясної худоби з високим генетичним потенціалом м'ясної продуктивності, з'явилася можливість отримання конкурентоздатної, дешевої та якісної яловичини в умовах регіону Буковини.

Створена худоба характеризується високою м'ясною продуктивністю: бугайці у 18-місячному віці досягають живої маси у 500–550 кг, вони переважають ровесників місцевого сименталу комбінованого напрямку продуктивності за приростом на 15–23%, забійним виходом м'яса на 10,4–12%. Племінна робота проводиться відповідно до розроблених перспективних планів, скоординованих із програмою науково-дослідних робіт, і розроблених цільових стандартів.

Постановка проблеми. Мета досліджень – формування селекційних стад нової популяції створеного буковинського зонального типу симентальської м'ясної породи худоби для отримання конкурентоздатної, якісної та екологічної чистої яловичини в умовах Карпатського регіону Буковини.

Матеріал і методи досліджень. Об'єктом селекційних досліджень є нова популяція буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби, що створюється. Селекційні дослідження проводилися у племінних і дочірніх господарствах різних форм власності зони Карпат.

Так, худоба нової генерації створена методом поглинального схрещування місцевої симентальської породи комбінованого напрямку продуктивності із прилиттям крові бугаїв-плідників м'ясного комолого сименталу худоби американської, канадської, австрійської та німецької селекції. Нині селекція буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби проводиться з використанням методу «у собі» для забезпечення стійкої передачі ознак майбутнім продуктивним нащадкам [8; 9; 11–12].

З цією метою ми відібрали висококласних плідників-поліпшувачів, оцінювали маточне поголів'я за фенотипом, заздалегідь підготовляли нетелей до лактації. Кінцевим результатом оцінки вважали молочну продуктивність за першу лактацію і подальші відтворювальні функції. Оцінку екстер'єру проводили окомірно і за промірами основних статей тіла. Тварин, які не відповідали запланованим розробленим параметрам, вибраковували. При проведенні наукових досліджень враховували породні типи, стать, вік, живу масу тварин, напрям і рівень їхньої продуктивності у різних фізіологічних періодах, сезони року та інші фактори.

У створених стадах нової популяції використовувалися бугаї-поліпшувачі з м'ясною продуктивністю жіночих предків родоводу. Інтенсивне використання кращих плідників дозволяє підвищувати генетичний потенціал стад на 2,5–3,1% за одне покоління. Біометричну обробку результатів показників досліджень проводили за методами, які описані під редакцією [13].

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами досліджень встановлено, що корови нової генерації м'ясного комолого сименталу худоби мають задовільно розвинену мускулатуру та кістяк, гармонійну будову тіла без істотних недоліків екстер'єру. Вони оцінені в середньому на 8,5–9,5 бали, тобто відповідають вимогам першого класу і вище. У селекційній роботі визначено, що недорозвиненість і неправильна форма вимені перехват за лопатками, вузькогрудість, шаблованість і зближеність ніг у скакових суглобах, м'яка спина – недоліки екстер'єру. За мастю поголів'я розподіляється так: полової масті 5%, полого-рябої 92%, червоно-рябої 1,7%, червоної 1,3%. Проведено виміри за основними промірами статей екстер'єру дорослих корів (табл. 1).

Виявлено, що симентальські корови нової генерації племінного заводу ДП «ДГ «Чернівецьке» Буковинської ДСГДС ІСГ КР НААН» за висотними промірами, глибиною грудей і довжиною тулуба мають перевагу на 7,8% від м'ясних корів провідних племінних господарств України, проте поступаються їм по широтних промірах, косій довжині заду та обхвату грудей за лопатками. Корови із ДП «ДГ «Чернівецьке» за висотними промірами, глибиною грудей і довжиною тулуба мають перевагу на 6,7–8,3% перед коровами інших провідних племінних репродукторів України.

За даними середніх промірів, одержаних від 365 корів (висота у холці 130,8 см), це поголів'я віднесено до типу середніх і вище сименталів нової генерації. Дані обстежень екстер'єру (пропорціональність тілобудови, відмінна ширина грудей, добрі довжина і ширина заду, міцний кістяк) свідчать про достатній ріст і задовільний розвиток м'ясних сименталів у більшості базових і дочірніх господарств різних форм власності Чернівецької області.

Таблиця 1

Основні проміри статей екстер'єру дорослих корів (см)

Проміри	Порода, тип			
	Буковинський зональний тип м'ясного комолого сименталу худоби			Симентальська
	ДП «ДГ «Чернівецьке» (п = 99)	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» (п = 125)	СВПК «Перемога» (п = 85)	СВК «Буковина» (п = 35)
Висота у холці	133,1 ± 0,35	130,5 ± 0,26	131,8 ± 0,23	130,1 ± 0,19
Висота у спині	132,5 ± 0,27	131,3 ± 0,25	128,0 ± 0,37	130,5 ± 0,33
Висота у крижах	138,3 ± 0,26	136,5 ± 0,36	134,2 ± 0,32	136,3 ± 0,21
Ширина грудей за лопатками	44,9 ± 0,21	39,5 ± 0,23	38,4 ± 0,27	38,5 ± 0,19
Глибина грудей	69,5 ± 0,28	66,3 ± 0,18	67,4 ± 0,21	65,5 ± 0,27
Довжина тулуба	161,3 ± 0,31	154,5 ± 0,29	155,5 ± 0,35	153,0 ± 0,28
Коса довжина тулуба стрічкою	181,2 ± 0,34	177,0 ± 0,26	177,4 ± 0,41	173,6 ± 0,21
Обхват грудей	187,8 ± 0,17	182,6 ± 0,19	181,8 ± 0,15	180,6 ± 0,13
Обхват п'ястка	19,8 ± 0,11	18,7 ± 0,10	18,4 ± 0,9	18,9 ± 0,7
Коса довжина заду	53,2 ± 0,15	51,6 ± 0,19	52,0 ± 0,17	51,5 ± 0,13
Ширина заду в кульшових суглобах	52,8 ± 0,11	47,0 ± 0,19	46,8 ± 0,21	47,0 ± 0,18

Окомірна оцінка тілобудови корів за стабільною системою доповнює характеристику екстер'єру і конституції поголів'я буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби в умовах регіону Буковини. Середній бал за екстер'єр корів племінних стад становить 75,6, що відповідає вимогам класу «еліта». Так, матеріали характеристики екстер'єру свідчать, що корови нової генерації зональної м'ясної худоби в більшості племінних господарств, особливо у діючому племінному заводі ДП «ДГ «Чернівецьке» добре розвинуті, мають достатню глибину грудей і ширину заду, компактний тулуб і ширину грудей.

Для повнішої селекційної характеристики нової генерації буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби ми визначали показники індексів будови тіла корів в основних племінних і дочірніх господарствах Чернівецької області (табл. 2). За результатами селекційних досліджень встановлено, що індекс широкогрудості у дорослих корів становить 29,8%. Він значно нижчий, ніж показник корів у племінному заводі ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард», та показник довгоногості.

Вищі показники цього індексу свідчать за те, що вирощування тварин у молодшому віці відбувалося у задовільних умовах годівлі й утримання. Доведено, що індекси довгоногості, тазогрудний і перерослості з віком зменшуються, а широкогрудості, глибокогрудості, розтягнутості та костистості – збільшуються. Індекси грудний і збитості змінюються неістотно.

Індекси будови тіла корів відповідають м'ясному типу тварин і свідчать про добрий розвиток і пропорційність будови тіла корів нової генерації буковинського зонального типу м'ясного сименталу. Корови племінного заводу ДП ДГ «Чернівецьке» мають

індекс збитості, вищий на 6,3% порівняно із ровесниками племінного заводу ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард», а розтягнутості – на 2,5% більше.

Таблиця 2

Індекси будови тіла корів господарства, (%)

Індекс	Господарства із розведення м'ясного комолого сименталу		
	ДП «ДГ «Чернівецьке»	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	СВПК «Перемога»
Широкогрудості	29,8 ± 0,15	28,8 ± 0,17	29,1 ± 0,11
Глибокогрудості	51,6 ± 0,21	51,3 ± 0,18	50,6 ± 0,23
Грудний	64,6 ± 0,13	58,5 ± 0,15	59,1 ± 0,11
Тазогрудний	85,2 ± 0,19	78,7 ± 1,11	75,9 ± 0,21
Формату таза	92,3 ± 0,11	90,1 ± 0,13	91,3 ± 0,17
Костистості	15,0 ± 0,09	14,1 ± 0,07	14,2 ± 0,11
Збитості	123,4 ± 0,36	116,1 ± 0,27	116,5 ± 0,31
Розтягнутості	120,3 ± 0,25	117,4 ± 0,21	120,0 ± 0,17
Перерослості	104,4 ± 0,13	106,5 ± 0,11	104,8 ± 0,09
Довгоногості	47,4 ± 0,12	49,7 ± 0,09	48,5 ± 0,13

М'ясна худоба нової генерації здебільшого добре розвинута. Зменшується характерна для м'ясних комолів сименталів худоби велика різниця між висотою у холці і крижах. Із віком грудна клітка збільшується в ширину і глибину, про що свідчить коса довжина тулуба, яка у помісних первісток складає 140 см, а у повновікових корів старше третього розтелення – 146 см, що на 6 см (4,3%) більше за первісток. Тварини нового типу симентальської комолої м'ясної худоби мають міцну конституцію, добре розвинутий тулуб у висоту, глибину, ширину, про що свідчать вказані вище показники. Правильний розвиток крижів має велике значення для м'ясних тварин, оскільки у цій ділянці розміщені статеві органи у самок, а також добре розвинута мускулатура, що дає більше м'яса вищого сорту.

Проведено проміри закономірності рівномірної зміни вагових і лінійних параметрів організму у віковій динаміці створюваного буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби у двох провідних племінних заводах ДП «ДГ «Чернівецьке» та колишнього племзаводу ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» Чернівецької області (табл. 3).

Таблиця 3

Проміри ремонтних телиць

Вік телиць міс.	Висота в				Ширина			Коса довжина			Обхват	
	холці	спині	крижах	глибина грудей	грудей за лопатками	у клубках	кульових з'ялениваннях	тулуба (палкою)	тулуба (стрічкою)	заду	грудей за лопатками	п'ясті
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» (n = 8)												
1	70,4	73,4	75,5	27,4	15,0	14,0	18,8	68,7	71,1	19,2	77,4	10,0
3	82,6	86,4	86,3	33,2	19,0	19,6	23,0	74,2	87,5	23,7	93,5	12,7
9	91,7	97,7	99,8	41,4	23,8	26,9	27,4	97,7	117,3	29,7	120,6	30,8

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
12	100,3	101,4	105,3	45,2	30,2	31,0	30,4	105,4	115,4	33,8	129,0	14,7
15	119,8	113,5	118,3	54,4	30,8	40,1	35,5	128,7	146,5	42,0	154,3	15,1
18	124,9	123,6	128,6	64,4	34,1	50,3	43,1	156,3	180,1	49,2	176,6	17,0
ДП «ДГ «Чернівецьке» Буковинської ДСГДС НААН» (n = 11)												
1	72,7	74,7	77,3	28,8	20,2	19,4	24,2	68,9	72,76	21,3	81,0	14,2
3	85,6	85,6	88,8	37,0	22,3	23,1	26,5	77,4	92,1	26,3	93,8	15,0
9	102,2	101,8	98,3	47,3	29,6	32,5	33,3	104,3	123,5	36,0	124,2	16,0
12	104,3	107,3	111,0	42,1	34,1	36,2	35,2	109,1	120,8	37,5	135,0	16,7
15	125,3	119,3	123,9	56,7	36,6	45,2	42,6	136,7	152,0	47,4	152,4	18,6
18	129,4	130,2	136,4	62,5	40,5	55,3	48,5	162,6	187,6	54,6	182,7	19,8
У середньому по двох племінних господарствах												
1	71,3	74,0	76,4	28,1	17,6	16,7	21,5	68,8	71,8	20,2	79,2	12,1
3	84,1	86,0	87,5	35,1	20,6	21,3	24,7	75,8	89,8	25,2	93,6	13,8
9	99,6	99,7	99,0	44,2	26,7	29,7	30,3	101,0	120,4	32,8	122,4	14,8
12	102,3	104,3	108,1	47,1	32,1	33,6	32,8	107,2	118,1	36,1	132,0	15,7
15	122,5	116,4	121,1	56,5	33,7	42,6	39,0	132,7	149,2	44,7	156,8	16,8
18	127,1	126,3	132,5	66,9	37,3	52,8	45,8	159,4	183,8	51,9	179,6	18,4

У дослідженнях встановлено, що показники промірів, ріст різних статей тіла телиць м'ясного сименталу нового типу у процесі постнатального онтогенезу також відрізняються нерівномірністю. Так, тварини найінтенсивніше ростуть у висоту. Відношення показників промірів висоти у холці, у спині та крижах при народженні до промірів у 18-місячному віці становить: глибина грудей – 37,5%, ширина у маклоках – 35,7, у кульшових зчленуваннях – 43,6, у сідничних горбах – 32,5.

Встановлено значні зв'язки розмірів статей тіла із живою масою тварин у двох племінних заводах. Проведено кореляційний аналіз, який показав, що у 18-місячному віці телиці нової генерації за живою масою коефіцієнт кореляції склав у тварин ДП «ДГ «Чернівецьке» $r = 0,998 \pm 0,135$, а у ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» $r = 0,786 \pm 0,154$. Доведено, що між зовнішніми формами телиць, їхнім екстер'єром і м'ясною продуктивністю існує зв'язок. Для цього і була проведена оцінка екстер'єру і м'ясних форм молодняка, яка супроводжувалася визначенням промірів статей тіла.

Визначено, що форми будови тіла м'ясних телиць, особливо широтні показники та масть, здебільшого успадковуються від бугаїв. Нащадки від плідників м'ясних порід мали чітко виражені ознаки батьківської породи. Проте при порівнянні із ровесниками материнської породи помісі мали краще розвинені груди, спину, попереки і задню третину тулуба. Молодняк від симентальських м'ясних бугаїв вітчизняної селекції мав широкий і глибший тулуб, ніж ровесники від симентальської комбінованої породи худоби, яка розводилася в умовах Буковини.

Результати наших досліджень засвідчують, що проміри статей тіла мають значний зв'язок із живою масою теличок у ранньому віці, які пов'язані з м'ясними якостями тварин. Особливо високий зв'язок був між промірами напівобхвату заду, косої довжини заду, ширини у тазостегнових зчленуваннях, ширини у маклоках, обхвату грудей за лопатками, ширини і глибини грудей і живою масою.

Отже, результати наших досліджень показують, що м'ясний комолий симентал худоби нової генерації, одержаний від плідників м'ясних порід, за екстер'єром, формами будови тіла має чітко виражені ознаки батьківської породи при порівнянні із ровесниками материнської породи, краще розвинені груди, спину, попереки і задню

частину тулуба. Аналіз показників промірів статей тіла свідчить про те, що телиці, одержані від поглинального схрещування корів симентальської породи із бугаями американської та австрійської селекції, мав більш широкий і глибокий тулуб порівняно із ровесниками материнської породи худоби. Ми визначили середню живу масу корів створюваного буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби у базових суспільних господарствах різних форм власності Буковини (табл. 4).

Таблиця 4

Середня жива маса корів м'ясного сименталу, кг

Господарства	Вік, років							
	3		4		5 і старше		у середньому по стаду	
	гол.	кг	гол.	кг	гол.	кг	гол.	кг
ДП «ДГ «Чернівецьке»	15	491	25	543	120	579	160	534
ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	5	475	15	531	5	557	25	521
СВПК «Перемога»	3	485	11	541	33	565	47	530
У середньому	23	484	51	538	158	567	232	529

Дослідженнями встановлено, що жива маса корів м'ясного сименталу худоби становила 475–579 кг (у середньому 530 кг), а окремі рекордистки мали живу масу близько 750 кг і більше. При створенні нового м'ясного типу сименталу для передгір'я Карпатського регіону Буковини важливого значення надавали питанню формування вікової структури живої маси стада як одному із факторів високої м'ясної продуктивності.

Визначили живу масу корів у базових господарствах області з розведення м'ясного сименталу худоби нового типу, яка коливається в межах 475–491 кг (I отелення), 531–543 кг (II отелення), 557–579 кг (III отелення) і в середньому становить 530 кг, а окремі рекордистки мали живу масу до 723–715 кг. Так, понад 615 кг було у 25 корів у племінному заводі ДП «ДГ «Чернівецьке», у ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» – 12 голів, у СВПК «Перемога» – 5 голів.

При створенні продуктивних стад м'ясного комолого сименталу худоби нової генерації важливого значення надавали формуванню вікової структури живої маси жуйних як одному із факторів високої м'ясної продуктивності. Тому вважаємо, що оптимальною живою масою корів-первісток є 484 кг, 538 кг (II отелення) та 567 кг (III отелення) для передгірської зони Карпат.

У наших дослідженнях провели селекційні виміри за основними промірами статей тіла екстер'єру корів-первісток по першій лактації, м'ясного комолого сименталу худоби по лініях, лактаціях і по батьках у племінному заводі ДП «ДГ «Чернівецьке» (табл. 5–6). Вікові зміни живої маси корів за першу лактацію і визначають зміни екстер'єрних промірів статей та індексів будови тіла м'ясного комолого сименталу нової популяції.

Визначено оцінку екстер'єру корів-первісток за промірами статей тіла, яка показала, що первістки діючого племінного заводу ДП «ДГ «Чернівецьке» характеризуються на 1–2,0% більшими промірами порівняно із племзаводом ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард». За висотою у холці різниця склала 2,3 і 2,9 см, за шириною грудей – 1,8 і 2,8 см, за глибиною грудей – 1,3 і 2,7 см, що більше за ровесників племінного заводу ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард».

Таблиця 5
Проміри корів-первісток різних ліній м'ясного комолого сименталу худоби

Лінія	№ бугая	К-ть голів	Виміри									
			висота у холці	висота у крижах	глибина грудей	ширина грудей за лопатками	ширина у сідничних горбах	коса довжина тулуба палкою	коса довжина задку	обхват грудей	обхват п'ястки	жива маса
Ахіллеса 351	Форест 0899	25	128,8	133,9	62,9	35,6	44,2	149,4	48,3	171,9	18,9	468,1
	Івор 1002	45	127,0	132,9	61,9	35,1	44,0	149,0	47,3	170,1	17,5	473,3
	Сом 1513096	7	126,0	131,0	60,7	31,8	39,8	146,0	45,3	170,0	16,1	444,3
Абрикотта 59311	Мікрон 1230	18	125,7	131,4	58,5	32,3	42,5	146,0	46,6	167,8	15,5	451,4
	Майор 1351	33	125,9	132,2	59,4	33,5	43,6	147,4	46,1	167,2	16,1	444,5
Сигнала 120	Свігз'язь 1865	18	125,0	129,3	57,2	31,4	40,9	144,8	44,9	164,4	17,0	460,6
	Маскіт 1822	16	125,1	131,5	57,8	31,1	42,6	144,4	44,6	166,4	14,4	458,7
	Аполон 1843	5	122,0	126,4	53,9	25,7	37,9	140,7	41,5	161,8	16,1	448,0

Таблиця 6

Індекси тілобудови корів-первісток різних ліній

Лінія	№ бугая	ваговий	Індекси									
			довгоногості	ростянутості	тазо-грудний	грудний	глибоко-грудості	збитості	переростості	костистості	масивності	
Ахіллеса 351	Форест 0899	206,0	51,1	116,1	80,7	56,6	27,7	115,2	104,1	14,7	123,2	
	Івор 1002	212,2	51,2	117,7	80,0	56,9	27,8	114,0	104,6	13,8	64,0	
	Сом 1513096	203,5	51,8	115,9	79,8	52,3	25,2	116,6	104,0	12,8	135,1	
Абрикотта 59311	Мікрон 1230	208,5	53,4	116,2	76,1	55,2	25,7	115,0	104,5	12,3	133,5	
	Майор 1351	203,3	52,8	117,1	76,8	56,4	26,6	113,5	105,0	12,8	132,8	
Сигнала 120	Свігз'язь 1865	215,7	54,2	115,9	77,0	54,9	25,1	113,6	103,4	13,6	131,6	
	Маскіт 1822	214,4	53,8	115,5	73,0	53,7	24,8	115,2	105,1	11,5	133,0	
	Аполон 1843	222,4	55,8	115,5	67,9	47,8	21,1	114,9	103,6	13,2	132,7	

За результатами наукових досліджень встановлено, що характеристика відтворювальної здатності буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби по сервісу (періоду) складає більше 90 днів. Між телицями нової генерації м'ясного сименталу різних базових і дочірніх господарств регіону Буковини спостерігається деякі відмінності за показниками відтворювальної здатності (табл. 7).

Таблиця 7

Показники відтворювальної здатності телиць м'ясного сименталу

Показник	Базові та дочірні господарства			
	Породи великої рогатої худоби			
	симентальська м'ясна			симентальська
	ДП «ДГ «Чернівецьке»	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	СВПК «Перемога»	СВК «Буковина»
Жива маса при плідному осіменінні, кг	405,3 ± 13,3	380,5 ± 14,5	385,2 ± 12,6	370 ± 11,4
Заплідненість після першого осіменіння, %	81,3	85,6	87,5	88,2
Тривалість тільності, дів	283,5 ± 1,91	289,6 ± 1,43	285,5 ± 1,83	290,3 ± 1,7

Найбільшою живою масою при плідному осіменінні відзначилися телиці м'ясного комолого сименталу худоби ДП «ДГ «Чернівецьке» – 405 кг. На другому місці за цим показником були телиці господарства СВПК «Перемога» (385,2 кг), на останньому – ровесниці-симентали СВК «Буковина», що вплинуло і на їхню заплідненість. Найвищою заплідненістю після першого осіменіння характеризувалися телиці господарств СВПК «Перемога», ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» та ДП «ДГ «Чернівецьке» Буковинської ДСГДС НААН». Таким чином корови буковинського зонального типу симентальської м'ясної породи здатні плідно осіменятися в межах оптимального показника сервіс – періоду. Відтворна здатність корів нової генерації сименталів у регіоні визначається умовами в господарствах і кваліфікацією ветеринарних працівників по відтворюванню стада, ніж породною особливістю. Відхилення від норми здебільшого бувають у корів із високою продуктивністю, тому на утримання таких корів слід звернути особливу увагу.

Як показало дослідження, порівняльне вивчення материнських якостей буковинського типу симентальських м'ясних корів-первісток, збереженість телят на підсосі була високою у корів в усіх базових господарствах і становила на 90,3–97,3% більше, ніж в інших господарствах галузі молочного скотарства (табл. 8).

Одним із головних показників відтворення стад у базових і дочірніх господарствах із розведення м'ясних комолих сименталів худоби нової генерації в Чернівецькій області є вихід телят на 100 корів та їхня жива маса при відлученні, що тісно пов'язано із валовим виробництвом м'яса, собівартістю приросту та рентабельності галузі м'ясного скотарства. Як показало вивчення материнських якостей корів у базових господарствах, збереженість телят на підсосі була високою у корів в усіх господарствах, але у репродукторі СВПК «Перемога» вона була вищою на 19,3% за колишнє господарство СВК «Буковина» із розведення місцевої симентальської породи комбінованого напрямку продуктивності.

Таблиця 8

Характеристика материнських якостей корів-первісток

Показник	Базові господарства				Усього
	<i>Породи великої рогатої худоби</i>				
	Буковинський зональний тип м'ясного комолого сименталу			Симентальська	
	ДП «ДГ «Чернівецьке»	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	СВПК «Перемога»	СВК «Буковина»	
Збереженість телят, %	97,3	93,7	90,3	98,5	95,1
Вихід телят на 100 корів, %	62,5	89,0	87,5	91,7	83,8
Відмова від телят, гол.	2	3	2	2	1
Жива маса телят у 7-місячному віці, кг	205,3 ± 2,3	188,5 ± 1,5	185,7 ± 2,1	165,8 ± 1,8	182,9

За виходом телят при відлученні із розрахунку на 100 корів тварини м'ясного комолого сименталу худоби господарства ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» переважають симентальську породу на 8,3% більше від СВПК «Перемога». Жива маса телят у 7-місячному віці була найбільшою у корів ДП «ДГ «Чернівецьке», яка склала 205,3 кг, що на 19,6 кг (9,7%) більше за корів господарства СВПК «Перемога». Приклад стабільності та росту основних економічних показників племінного заводу ДП «ДГ «Чернівецьке» наведено у табл. 9.

Таблиця 9

Економічна ефективність розведення нового типу м'ясної худоби

Показник	Од. вим.	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2019
Усього поголів'я	гол.	378	384	216	246	239	257	279	291	281
у тому числі корів	гол.	150	160	160	153	153	153	153	153	150
Виробництво м'яса	ц	514	354	208	435	350	375	380	370	395
Добовий приріст на пасовищах	г	917	695	601	685	750	850	930	950	950
Реалізація м'яса	ц	518	342	02	325	365	355	345	336	365
Реалізація плем. молодняка, жива маса	гол. ц	43 197	27 102	5 269	1 0,35	28 37,8	21 35,6	22 34,6	22 35,1	59 177,3
Собівартість 1 ц приросту	грн	119,5	496,1	690	750	750	650	925	1100	1150

Починаючи із 2020 року, племінний завод ДП «ДГ «Чернівецьке» щорічно реалізує племінний молодняк у живій вазі на суму понад 1млн 250 тис. грн, що складає 30% рентабельності. У цьому модельному базовому племінному господарстві за використання технології утримання м'ясного сименталу з року в рік збільшуються економічні показники. Досягаються показники середньомісячного приросту 800–950 г за повний цикл вирощування із низькими затратами кормів на 7,8–8,5 к.од. на 1 кг приросту. Провідний племінний завод у західному регіоні України ДП «ДГ «Чернівецьке» кожного року успішно реалізує племінний молодняк. Так, у 2019 році продано 21 голову племінних телиць у ФГ «Іванківці» Чернівецької області та 38 бугайців для Лівану, що свідчить про попит на тварин виведеного нового типу м'ясного сименталу.

Висновки і пропозиції. При забезпеченні м'ясного сименталу худоби кормами запроваджений комплекс методів селекції дозволяє підвищувати генетичний потенціал м'ясної продуктивності і створювати високопродуктивні м'ясні стада нового типу в умовах регіону Буковини. Дослідженнями доведено, що індекс широкогрудості у дорослих корів у базових господарствах становить 29,8%, що значно нижче, ніж показник корів у стаді і ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард».

Доведено, що жива маса корів у племінних господарствах Буковини із розведення м'ясного сименталу худоби нового типу коливається в середньому у межах 475–579 кг. Визначено оцінку екстер'єру корів-первісток буковинського зонального типу за промірами статей тіла, яка показала, що первістки племінного заводу ДП «ДГ «Чернівецьке» характеризуються більшими промірами порівняно із господарством ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард». За висотою у холці різниця склала 2,1 і 2,8 см, за шириною грудей – 1,9–2,6 см, за глибиною грудей – 1,2 і 2,5 см більше за ровесників племінного заводу ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард». Встановлено, що телиці у 18-місячному віці досягають 385–415 кг живої маси, 127,3–129,6 см висоти у холці та 180,7–181,0 см обхвату грудей, що перевищує вагові та лінійні стандарти, заплановані при створенні буковинського зонального типу м'ясної худоби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Зубець М.В., Буркат В.П., Шкурин Г.Т., Мельник Ю.Ф. Програма створення (формування) української симентальської м'ясної породи. К., 1998. 54 с.
2. Вдовиченко Ю., Шпак Л., Калинка А. М'ясна продуктивність бичків різних типів симентальської породи в умовах передгір'я Карпат. *Тваринництво України*. 2004. № 11. С. 11–14.
3. Зубець М.В., Пабат В.О., Буркат В.П., Шкурин Г.Т. Програма розвитку галузі спеціалізованого м'ясного скотарства України на 1997–2005 роки. Київ, 1997. 119 с.
4. Калинка А.К., Драб В.С. Сучасне м'ясне скотарство Буковини. *Тваринництво України*. 2009. № 5. С. 14.
5. Калинка А.К., Шпак Л.В. Интенсивное выращивание молодняка крупного рогатого скота в условиях передгорья Карпат. *Зоотехния*. 2008. № 2. С. 19.
6. Калинка А.К., Шпак Л.В. Відгодівельні та забійні якості молодняка великої рогатої худоби при вирощуванні у передгірній зоні Карпат. *Вісник аграрної науки*. 2009. № 9. С. 40–46.
7. Калинка А.К. Эффективное разведение м'ясного сименталу на Буковині : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. м. Вінниця, 10 жовтня 2017 року. За ред. А.К. Калинки, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua. 85 с.
8. Калинка А.К., Лесик О.Б., Шпак Л.В. Буковинський м'ясний симентал худоби, що створюється в умовах Карпат. *Матеріали VII міжнародної наук.-практ. конф. «Зоотехнічна наука : історія, проблеми, перспективи (25–26 травня 2017 року)»*. м. Кам'янець-Подільський. 2017. С. 35–36.
9. Калинка А.К., Лесик О.Б., Драб В.С. Эффективні інноваційні стада на фермах Буковини. *Наука – двигун прогресу: матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. м. Вінниця, 22 вересня 2017 року. Ч. 1. С. 50–60.
10. Шкурин Г.Т., Угнівенко А.М. та ін. Перепрофілювання господарств і ферм на м'ясне скотарство (рекомендації). К. : Нива, 1995. 31 с.
11. Буркат В.П. До розробки концепції створення галузі м'ясного скотарства в Україні. *Тваринництво України*. 1995. № 7. С. 1–2.
12. Шкурин Г.Т. Эффективність розведення генотипів симентальської м'ясної породи. К. : Асоц. «М'ясне скотарство». 1998. 100 с.
13. Плохинський Н.А. Биометрия. Новосибирск, 1961. 364 с.